

EMINESCU ȘI CARAGIALE LA BUCUREȘTI

Dr. Lelia Zamani

În amintirile sale, care au fost publicate, Ion Slavici îl amintește pe Mihai Eminescu ca pe un om cu trebuințe puține, dar cu apucături boierești, care știa să rabde fără să se plângă și respingea cu oroare ceea ce i se părea vulgar. Eminescu fuma puțin, dar bea foarte multă cafea, chiar dacă nu-i făcea bine. Alcool nu-i plăcea să bea, doar vin, uneori, ademenit de prieteni, dar bea numai vinuri ușoare, curate și bune. Vinul îl făcea vioi, vesel și comunicativ, dorind a îmbrățișa pe toată lumea¹.

Lui Eminescu îi plăcea singurătatea. Când avea bani cumpăra cărți și câteva zile nu-l mai vedea nimeni. Adesea uita să mănânce, iar atunci când o făcea, mânca doar mezeluri și bea multă cafea pe care o și-o făcea singur. Îi plăcea să aibe locuința curată și bine întreținută, dar când citea ori scria, uita de el, nu mai deosebea ziua de noapte și nici nu lăsa pe nimeni să-i facă curățenie, convins fiind că-i împrăstie toată munca. După zile și nopți de nesomn ajungea în final să cadă răpus de oboseală în aceleași haine neschimbate de când se închisese în casă. De jur împrejur se puteau vedea cărți împrăștiate în toată locuința, la fel și manuscrise și o grămadă de foi scrise, mototolite și aruncate care încotro. Când nu mai putea să o ducă așa, schimba locuința cu una curată, își cumpăra haine și albituri noi, se bărbiera și iarăși se simțea bine. La fel s-a întâmplat și la Viena și la Iași, apoi și la București².

Mihai Eminescu a venit la București în 1877, la îndemnul lui Ioan Slavici și a stat prima dată într-o locuință în strada Speranței. Era o căscioară în stil țărănesc, singură în curte, cu pridvor pe stâlpi de lemn. Casa era alcătuită din două camere, în mijloc cu o tindă care avea în capăt și o mică bucătărie³. Ca ajutor avea o bătrână care ținea rânduiala casei. De mâncat, mânca la birtul economat a lui Duro, din Strada Academiei, colț cu strada Doamnei. Nu prea ieșea din casă decât să meargă la redacție, mai rar pe la cafenele. Când era acasă, bătrâna nu avea voie să-l supere cu prezența ei, iar când pleca de acasă își închidea locuința cu cheia, tot de teama ca nu cumva bătrâna să vrea să facă ordine și să-i împăștie manuscrisele. Așa încât, casa a ajuns să fie grozav de dezordonată și murdară, făcând, treptat, locuirea imposibilă.

În aceste condiții, poetul nu s-a mai uitat înapoi și s-a mutat în curtea mănăstirii Caimata, unde găsisse un fel de chilie călugărească. Acolo, sub niște bolți scunde și

1. Daniel Corbu, *Mihai Eminescu în amintirile contemporanilor*, Editura Princeps Edit, Iași, 2005, p. 98.

2. Ioan Slavici, *Amintiri*, Cultura Națională, 1924, p. 22.

3. Idem, p. 23.

afumate și-a mutat masa de brad, lăzile cu cărți și cu manuscrise⁴. Apoi, totul s-a repetat. Treceau zile și nopți fără să mănânce și fără să se dezbrace, lucru nu rămas fără urmări.

Cum Eminescu era foarte iubit de cei care-l cunoșteau, părerea generală era ca cineva care avea autoritate asupra lui, să-i poarte de grijă. Această persoană a fost găsită în persoana lui Titu Maiorescu. Mihai Eminescu a primit oferta lui Titu Maiorescu, de a locui la el dar, un timp, prietenii lui au hotărât să-l trimită la țară, unde avea aer curat și apă bună. Cât a stat la moșia Florești, Eminescu a fost destul de fericit, mai ales că a stat singur. În timpul acesta, Titu Maiorescu i-a luat lucrurile și i le-a mutat la el acasă într-un iatac mare, luminos și curat, unde i le-a și aranjat.

Întors în București, Eminescu, nu a rezistat decât două săptămâni la familia Maiorescu. Viața așezată, cu mese regulate, grija pentru sănătate și pentru locul în care sta, fără nopți pierdute și cafele fără număr nu era una făcută pentru el. Poetul a încercat, dar a fost prea mult.

A hotărât să se mute la Slavici, dar apoi s-a răzgândit și s-a mutat pe lângă Biserica Sfântul Constantin, în casele unui săpunar care i-a închiriat două odăi cu intrare separată. Întrebat de Ioan Slavici de ce a făcut asta, i-a răspuns că voia să se căsătorească cu Veronica Micle – care atunci era văduvă – și să locuiască împreună. Cum lucrurile nu au stat tocmai așa, Eminescu, după câteva luni și-a părăsit noua locuință și s-a mutat cu Slavici și familia acestuia, în casa pe care prozatorul o avea pe Calea Victoriei⁵.

Ioan Slavici primise o educație extrem de riguroasă de la mama sa, o femeie severă, devenind și el foarte ordonat și meticulos. Eminescu îl respecta și era influențat de Slavici, dar și Slavici ținea la Eminescu și-i recunoștea cu prisosință meritele. Un timp au conviețuit convenabil, chiar dacă Slavici era cam strict în anumite privințe, benefice de fapt poetului. În primăvara anului 1883 situația dintre ei se înrăutățește. Eminescu nu mai e la fel de docil, iar Slavici nu mai era dispus să accepte nimic, mai ales că era și bolnav. Doar că și Eminescu era foarte grav bolnav. Curând a ajuns în sanatoriul doctorului Șuțu. De acolo a plecat la un sanatoriu din Viena, apoi, cu un prieten, Chibici Râvneanu, în Italia. Când s-a întors în București, Slavici l-a găsit complet schimbat neputând conversa deloc cu el. Declinul îi era vădit. A murit la 15 iunie 1889 și a fost înmormântat la București.

Nici Ion Luca Caragiale nu s-a născut la București, ci într-un cătun sărăcăcios pe nume Haimanale, la 30 ianuarie 1852. Astăzi, localitatea îi poartă numele și nu mai arată deloc cum arăta odinioară.

Micul Caragiale și-a petrecut acolo copilăria până a venit vremea să meargă la

4. Idem.

5. Daniel Corbu, *op.cit.*, p. 98. www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

școală, apoi familia lui s-a mutat în Ploiești, tatăl său începând acolo să practice avocatura.

Clasa I primară, se pare că Ion Luca Caragiale a făcut-o acasă, dând examenele în particular, apoi a fost înscris la Școala Domnească din Ploiești⁶. După școala primară, el a absolvit, tot la Ploiești, gimnaziul Petru și Pavel, devenit liceu în 1872-1873. Odată terminat și gimnaziul, chibzuind la viitor, părinții hotărâsc mutarea în București. Pentru început însă pleacă doar Ion Luca Caragiale împreună cu mama și sora sa.

După tată, Caragiale se trăgea și dintr-un neam de actori, unchii săi fiind renumitul Costache Caragiale, ctitor al teatrului românesc și Iorgu Caragiale. Tatăl scriitorului a încercat și el să joace teatru o vreme, fără a avea însă o prea mare chemare pentru scenă.

Sub influența unchilor săi, Caragiale s-a înscris la Conservator, urmând cursul de declamație și mimică, predat cu începere din luna octombrie 1868, de către Costache Caragiale. De atunci a început legătura sa cu teatrul care a continuat toată viața, el fiind pe rând, figurant și sufleur, apoi critic dramatic, director de teatru și dramaturg.

Pentru scurt timp, datorită tatălui său, revine în Ploiești, unde devine copist la Tribunalul Prahova. Între timp, în august, ia parte, spre nemulțumirea familiei la mișcarea republicană inițiată de Al. Candiano Popescu, dar acest fapt îl aduce din nou în București. Tatăl său moare curând, în 1870 și, odată cu moartea acestuia, dificultățile financiare se vor abate fără încetare asupra sa, rămas singurul sprijinitor al familiei. Chiar dacă avea numai 18 ani el a fost cel care a trebuit să-și întrețină mama și sora, lucru pe care îl va face vreme îndelungată⁷.

După dispariția tatălui, I. L. Caragiale se întoarce în teatru, dar nu pentru a studia, ci pentru a asigura familiei sale cele necesare traiului de zi cu zi. A fost numit, prin bunăvoința lui Mihail Pascaly, sufleur și copist la Teatrul Național, pe postul pe care îl avusese ceva timp în urmă și Eminescu, unele surse presupunând că a avut și roluri episodice în diverse piese.

Familia lui a sperat dintotdeauna să îmbrățișeze cariera juridică, dar Caragiale își alesese deja calea, aceasta fiind, evident, cea literară. Un mare ajutor în cariera lui de scriitor a fost experiența din teatru, contactul cu oamenii din jurul lui; și din teatru și de oriunde l-a dus viața.

Devine prieten și colaborator al lui Eminescu și Slavici, care îl aduc la Junimea, aflându-se astfel și în compania lui Maiorescu. Mai nonconformist decât prietenii săi, Caragiale a avut curajul să exprime, odată cu trecerea timpului, în mod deschis, alte opinii decât cele ale lui Maiorescu, efectul fiind că cei doi ajung să se suporte destul de greu.

Faima crescândă nu l-a pus la adăpost pe Ion Luca Caragiale de greutatea materiale ale vieții. Nu se putea întreține din scris, așa că, pentru a reuși, a fost pe rând inspector

6. Șerban Cioculescu, *Viața lui I. L. Caragiale*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005, p.17.

7. Idem, p. 120.

la o societate de asigurări și apoi revizor școlar, dar și suplinitor în învățământ⁸.

În 1884, a acceptat o slujbă la Fabrica de tutun Belvedere unde a cunoscut o lucrătoare care va fi mama primului său copil, Matei, pe care l-a declarat el însuși la Starea Civilă la 14 aprilie 1885⁹.

În continuă alergătură după slujbe cu ajutorul cărora să facă față problemelor materiale din viața sa, Caragiale nu a neglijat deloc scrisul. Astfel în 1878 apare *O noapte furtunoasă*, urmând apoi *Conu Leonida față cu reacțiunea*, *Hatmanul Baltag*, în colaborare cu Iacob Negruzzi, *O scrisoare pierdută* (1884), iar în 1885, *D-ale Carnavalului*, apoi, în 1890, drama *Năpasta*.

Nonconformismul său îi atrage destule dușmăanii, inteligența sa „însăpăimântătoare” deranjând teribil diverse persoane sus puse ale vremii, așa că efectele au fost pe măsură. Comedia *D-ale carnavalului* ajunge să fie fluierată, iar scurta sa perioadă de directorat de la Teatrul Național (stagiunea 1888-1889) se sfârșește destul de neplăcut, toată presa fiindu-i împotriva. Drama *Năpasta* a fost primită și ea cu rezerve și critici și nu numai de presă, dar și de către public.

Mâhnit de toată această atitudine creată împotriva sa, Caragiale, a vrut de câteva ori să se mute în Ardeal, la Brașov ori la Sibiu.

Caragiale s-a căsătorit în 7 ianuarie 1889 cu Alexandrina Burelly, de care se îndrăgostise nebunește, plecând imediat cu ea în călătorie de nuntă în Italia. Alexandrina era a doua fiică a arhitectului Gaetano Burelly, o fată extrem de frumoasă, aflată mai mereu în mijlocul evenimentelor mondene ale Bucureștilor. Întorși din călătoria de nuntă, locuiesc împreună în casa de pe strada Polonă. Odată căsătorită, Alexandrina se dedică întru totul căminului și soțului său¹⁰. Au avut împreună patru copii. Primul copil a fost o fată, apoi a mai venit încă una. Spre disperarea părinților lor amândouă copilele au fost răpuse prea devreme de tuse convulsivă. Următorul lor copil, un băiat, Luca, viitorul scriitor, se naște în 1893, iar Ecaterina, un an mai târziu¹¹.

Alexandrina, pusă în temă de existența lui Matei, consimte să-l primească acasă la ei, dar nu de aceeași părere este și Matei, ostil mariajului și tatălui său¹².

Fiica lui Caragiale, Ecaterina își amintește că până în anul 1900, când au părăsit casa bunicilor, a început seria mutării lor prin București. În trei ani au schimbat patru locuințe, schițele *De închiriat și Caut casă*, ilustrând cel mai bine viața lor prin casele de închiriat din capitală. Ecaterina își aduce aminte de o casă în care au stat, pe Strada Maria Rosetti, nr. 5, pe atunci Strada Sf. Spiridon¹³. Clădirea aflată spre

8. Octav Minar, *Caragiale, omul și opera*, Editura Socec & Co., S.A. București, p. 40.

9. Șerban Cioculescu, *Viața lui I. L. Caragiale*, Editura pentru Literatură, 1969, p. 65

10. Idem, p. 80.

11. Idem, p.22

12. Idem, p.81.

13. Ecaterina Logadi, *Din amintirile mele despre tata*, în „Amintiri despre Caragiale”, Editura Minerva,

nord, mai avea o soră geamănă cu vederea spre sud, unde locuia proprietarul, la fel ca în nuvela *De închiriat*. Și, tot ca în nuvelă, Caragiale a cerut proprietarului să facă schimb de locuințe, iar acesta a refuzat. Supărat, Caragiale s-a mutat la mică distanță, în Strada Rotari, azi Strada I. L. Caragiale, la nr. 21-23. Noul proprietar avea un cățel foarte alintat pe nume Bubico, devenit faimos odată cu schița cu același nume¹⁴. Pe atunci Caragiale stătea puțin acasă, deoarece abia deschisese berăria. S-au mutat apoi în Strada Sculpturii nr. 20, într-o casă destul de tristă și veche, dar cu o chirie mai mică, iar scriitorul era mereu posomorât, căci pe atunci o duceau destul de greu. Peste un an s-au mutat din nou, de data asta în strada Berzei. De aici, schimbarea preconizată a fost una totală, căci au plecat definitiv din țară, spre Berlin.

Pe când copiii erau mici, văzând că în România valorile nu sunt apreciate cu adevărat și nici nu se putea trăi din scris, Caragiale a hotărât să se facă cârciumar. Astfel s-a întovărășit cu un anume Mihalcea Vrânceanu consilier comunal la primărie și au deschis la început berăria *Mihalcea și Caragiale*, pe strada Gabroveni. Berăria era la început „în subsolul Hotelului Gabroveni, într-o sală foarte lungă și foarte îngustă”, care avea „un singur rând de mese și cu un mic spațiu de circulație, iar de-a lungul localului erau și popicele”¹⁵. Toți amici lui treceau pe acolo pe la miezul nopții când ieșeau de la spectacole, chiar dacă nu le prea plăcea localul și nici partenerul Mihalcea, dar, dacă veneau, o făceau pentru Caragiale, încurajați fiind și de berea pe care nu o plăteau niciodată și de atmosfera ce se crea acolo. Și numărul prietenilor creștea până la două noaptea, venind câte doi, câte trei: Toni Bacalbașa, Costache Bărcănescu, Costache Dumitrescu - profesor de violoncel și chiar Constantin Dobrogeanu Gherea. Umorul, cântecele, cuvântările avântate, făceau parte din decor și erau de bună calitate.

În primăvara următoare, Caragiale și Mihalcea deschid tot împreună, în condiții superioare, pe Strada Sf. Nicolae Șelari, la nr. 2, *Berăria Academică „Bene bibenti”*, o prăvălie mică, intimă, cu perdele roșii și cu firide care adăposteau bustul lui Beethoven, al lui Shakespeare, dar și al Dianei, Venerei și al lui Apollo, precum și un portret al lui Victor Hugo cu condeii în mână, după cum scrie Șerban Cioculescu¹⁶. Afacerea nu mergea prea strălucit, consumatorii adevărați erau cam puțini, așa că I.L. Caragiale devine și antreprenorul bufetului din gara Buzău¹⁷. Nici acolo nu s-a descurcat mai bine, întorcându-se la scris. Totuși nu se lasă de negustorie și deschide în București „Berăria cooperativă”, în Piața Teatrului, în fostul local al cofetăriei

București, 1972, p. 111.

14. Idem, p. 111.

15. A. Obedenaru, *Berăria Caragiale*, în „Vocile Memoriei”, vol. I, Societatea română de radiodifuziune, București, 1999, p.

16. Șerban Cioculescu, *op cit*, p. 98.

17. Octav Minar, *op. cit.*, p. 96.

Fialkovsky, care nici ea nu-i aduce satisfacțiile materiale dorite. După lichidarea ei, după doar câteva luni de viață, Caragiale nu se lasă și inaugurează în asociație cu Fabrica de bere „Azuga”, *Berăria Gambrius*¹⁸.

Această berărie a devenit un loc de întâlnire destul de cunoscut boemei literare, care îi trecea pragul. Adesea veneau acolo și bucureșteni care habar nu aveau cine era Caragiale, și ce local era acela, dar erau singurii care plăteau consumația, dar aveau parte și de câte o distracție pe cinste.

Cu toate străduințele sale, comerțul nu-i adusese independența mult visată, ba dimpotrivă, ieșise întotdeauna în deficit. Și nu era greu de explicat această stare de fapt, deoarece Caragiale avea o fire extrem de îngăduitoare și nu-și punea niciodată prietenii să plătească și nici pe cei sărmani care nu aveau bani și cărora le dădea pe datorie.

Cât privește tărâmul literar, I. L. Caragiale, la intervenția lui D. A. Strudza a fost respins în 1891 de la premiul Academiei, fapt petrecut și ceva mai târziu, în 1902, când de asemenea i se refuză același premiu.

În anul 1904 se gândește serios să plece din țară. După ce vizitează o serie de țări: Austria, Italia, Elveția, Franța, Olanda, Germania, se hotărăște să se stabilească cu familia în Germania, la Berlin¹⁹. În 1905 pleacă definitiv din țară, cu durere și refuză să se mai întoarcă vreodată. La 9 iunie 1912, moare în urma unui atac de cord. Ultima noapte și-o petrecuse cu fiul său, amintindu-și de trecut, iar dimineața, soția sa îl lăsase să doarmă mai mult pentru a se odihni după o noapte de povești. Numai că el plecase pentru totdeauna. Se spune că în camera de alături, Cella Delavrancea, fiica lui Barbu Ștefănescu Delavrancea și prietena fiicei sale, fără a ști ce se întâmplă, cânta sonata în diez minor de Schumann. Înmormântat la Berlin, trupul lui a fost adus în țară la insistențele familiei și reînhumat la Cimitirul Bellu, din București, la 22 noiembrie 1912.

Într-un fel sau altul și Eminescu și Caragiale și-au legat destinul de București. Nu s-au născut aici, dar au fost atrași de viața culturală din capitală. În București au trăit, și-au făcut prieteni, au muncit, au publicat și au fost înmormântați.

SUMMARY

Two of the most important Romanian writers – Mihai Eminescu and Ion Luca Caragiale – although not born in Bucharest, lived and created here, and the town still preserves their memory.

18. Șerban Cioculescu, *op cit*, p. 113.

19. Ecaterina Logadi, *op. cit.*, p. 113.